

DIRBTINIO INTELEKTO NAUDOJIMAS TEISMO PROCESSE

Eva Armonaitytė, Vaidvilė Bodnar

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto II kurso studentės

Saulėtekio al. 9, 1 rūmai, 10222 Vilnius

El. paštas: eva.armonaityte@tf.stud.vu.lt ; vaidvile.bodnar@tf.stud.vu.lt

Mokslinio straipsnio akademinė kuratorė dokt. Akvilė Medvedevaitė

El. paštas: akvile.medvedevaitė@tf.vu.lt

Anotacija. Moksliniame darbe analizuojamas dirbtinio intelekto reglamentavimas bei jo naudojimas teismo procese, remiantis Europos sąjungos bei Jungtinių Amerikos Valstijų teisinėmis gairėmis. Aptariamos dirbtinio intelekto galimybės padidinti teisinių procesų efektyvumą, optimizuoti bylų analizę bei užtikrinti sprendimų skaidrumą. Kartu identifikuojamos ir esminės tokio dirbtinio intelekto naudojimo rizikos- šališkumas, skaidrumas ir sprendimų patikimumas, kas atsakingas už dirbtinio intelekto klaidas. Darbe yra nagrinėjami iššūkiai susiję su dirbtinio intelekto reglamentavimu bei svarstoma, ar dirbtinis intelektas turėtų likti tik pagalbine priemone, ar atsižvelgiant į teises ir etines ribas visgi gali tapti savarankišku objektu galinčiu priimti sprendimus.

Raktiniai žodžiai: dirbtinis intelektas, teisinis reglamentavimas, teismo procesas, deepfake.

Abstract. This research paper analyzes the regulation of artificial intelligence and its use in court proceedings based on legal guidelines from the European Union and the United States. It discusses the potential of artificial intelligence to increase the efficiency of legal processes, optimize case analysis, and ensure transparency of decisions. At the same time, the fundamental risks associated with the use of artificial intelligence are identified: bias, transparency, and the reliability of decisions, as well as who is responsible for errors made by artificial intelligence. The paper examines the challenges associated with the regulation of artificial intelligence and considers whether artificial intelligence should remain only an auxiliary tool or, considering legal and ethical limits, can become an independent entity capable of making decisions.

Keywords: artificial intelligence, legal regulation, judicial process, deepfake.

Ivadas

Dirbtinis intelektas (toliau - **DI**) greitai tapo kiekvieno iš mūsų gyvenimo dalimi: jis veikia, kaip mūsų psichologas, sudaro apsipirkinėjimo sąrašus, rašo žinutes, kuria nuotraukas. DI yra robotas, kuris mąsto, kaip žmogus ir sąveikauja su žmonėmis suprasdamas jų poreikius iš turimos patirties (Talley, N. B. 2016). Taigi, jei dirbtinis intelektas mąsto, kaip žmogus, semiasi iš žmogaus išminties ar jis gali priiminėti svarbius teisinius sprendimus? DI konsolidacija į šių dienų teismo procesą kelia tiek pat vilčių, kiek ir rimtų iššūkių. Viena vertus, DI turi galimybes pagreitinti teisinio proceso eigą, padėti teisininkams analizuoti bylas bei identifikuoti svarbiausius teisinius precedencius. Kita vertus, daug svarbių teisinių ir etinių klausimų kelia DI sprendimų patikimumas ir galimos sistemos klaidos.

Šios temos **aktualumas** pasireiškia tuo, kad DI sparčiai vystosi, jis vis dažniau integruojamas į įvairovę sričių, tad nuolatos aptinkamos naujos, precedento neturinčios situacijos. Pavyzdžiui, pasaulyje jau yra atsiradusi ne viena byla, kurioje DI tampa nusikaltimo įrankiu. 2023 m. išgarsėjo byla, kuomet Ispanijoje keli mokyklinio amžiaus berniukai DI pagalba sukūrė ir dalinosi savo nepilnamečių klasiškių pornografinėmis nuotraukomis „WhatsApp“ platformoje. Taip vadinamos „deepfakes“ - tai personalizuotos medijos kūrinys, kuriame nuotraukoje ar vaizdo įrašė esančiam asmeniui DI pagalba suteikiamas kito asmens balsas arba veido bruožai. Toks DI intelekto naudojimas sukelia daug problemų bei diskusijų. Kaip „deepfakes“ ir DI keičia teisinį pasaulį?

Tyrimo tikslai- išanalizuoti DI reglamentavimą bei jo taikymą teismo procese, įvertinti DI naudojimo teismo procese privalumus ir trūkumus, nustatyti DI pagrindines rizikas ir spragas naudojant jį teisinėje praktikoje, išanalizuoti atsakomybės klausimą DI klaidos atveju. **Tyrimo objektas**- DI technologijų taikymas teismo procese, reglamentavimas ir dėl to kylančios etinės problemos. Šiame straipsnyje nagrinėjamos Europos Sąjungos (tekste minima, kaip **ES**) bei Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau - **JAV**) DI reglamentavimo gairės pasitelkiant **tyrimo metodus**- lyginamąją ir dokumentų, įvykių analizę. Aprašomos grėsmės, kurios gali kilti dėl DI sistemų klaidų bei aptariamos DI taikymo teismo procese spragos, kurios mums parodo, kad visgi ši technologija, nepaisant didelio potencialo, vis dar veikia ribotai, o kartais net šališkai sprendžiant sudėtingas bylas. Ar DI gali veikti kaip pagalbinė priemonė teisininkams, o gal turi būti visiškai atribotas nuo teisinio proceso?

1. Dirbtinio intelekto reglamentavimas

1.1. Europos Sąjungos dirbtinio intelekto aktas

Europos Parlamento patvirtintas ES DI aktas įsigaliojo 2024 m. rugpjūčio 2 d. ir yra pirmasis pasaulyje teisės aktas dėl DI, kuriuo siekiama užtikrinti, kad DI sistemos

būtų saugios, etiškos bei patikimos. Šio reglamento tikslas – pagerinti vidaus rinkos veikimą ir skatinti į žmogų orientuoto ir patikimo DI įsisavinimą, kartu užtikrinant aukšto lygio sveikatos, saugos, Chartijoje įtvirtintų pagrindinių teisių apsaugą, įskaitant demokratiją, teisinę valstybę ir aplinkos apsaugą nuo žalingo DI sistemų poveikio Sąjungoje, ir remiant inovacijas (DI akto 1 straipsnis). Reglamente siekiama užtikrinti, jog DI sistemos būtų kuriamos ir naudojamos atsakingai, yra nustatomos pareigos DI technologijų tiekėjams ir diegėjams bei reglamentuojamas leidimų išdavimas DI sistemoms ES bendrojoje rinkoje. Šiuo teisės aktu skatinamos inovacijos, DI diegimas ir mažinama su DI susijusi rizika- šališkumas, diskriminacija ir atskaitomybės spragos.

Reglamente yra nustatomos keturios kategorijos DI rizikos lygiui nustatyti bei atitinkamai taikomos skirtingos joms taisyklės: minimalios rizikos DI, kuris rizikos nekelia bei nėra reglamentuojamas, tai pavyzdžiui DI grindžiami žaidimai ar brukalo filtrai, į šią kategoriją patenka didžioji dauguma šiuo metu ES naudojamų DI sistemų. DI sistemoms, kurios kelia nedidelę riziką, pavyzdžiui pokalbių robotams ar DI sistemoms generuojančioms turinį, taikomos skaidrumo pareigos- naudotojai turi būti informuoti, kad šių sistemų turinys buvo sugeneruotas DI, kad galėtų priimti informaciją pagrįstą sprendimą tęsti arba atsitraukti. Paslaugų teikėjai taip pat turi užtikrinti, kad DI sukurtas turinys būtų atpažįstamas.

Be to, DI sukurtas tekstas, paskelbtas siekiant informuoti visuomenę viešojo intereso klausimais, turi būti pažymėtas kaip dirbtinai sukurtas. Didelės rizikos sistemos, kurios yra naudojamos ligoms diagnozuoti, autonominiam vairavimui ir nusikalstamoje veikloje dalyvaujančių asmenų arba asmenų, kurių atžvilgiu atliekama tyrimai, biometriniam tapatybės nustatymui, turi atitikti griežtus reikalavimus ir jiems turi būti nustatytos pareigos- skaidrumas, sistemų testavimas, žmogaus vykdoma priežiūra. Nepriimtina rizika laikoma draudžiama naudoti ES, tai tokios DI sistemos, kurios kelia grėsmę asmens saugumui, teisėms, pragyvenimo šaltiniams. Čia kalbama apie kognityvinį manipuliavimą elgsena, kriminologinį prognozavimą, emocijų atpažinimą darbo vietoje bei švietimo įstaigose bei piliečių vertinimą. Nuotolinio biometrinio tapatybės nustatymo naudojimas viešosiose erdvėse teisėsaugos tikslais iš esmės draudžiamas. Griežtai apibrėžtos ir reglamentuojamos siauros išimties, pavyzdžiui, kai būtina ieškoti dingusio vaiko, užkirsti kelią konkrečiai ir neišvengiamai terorizmo grėsmei arba nustatyti sunkios nusikalstamos veikos vykdytoją ar įtariamąjį, nustatyti jų buvimo vietą, nustatyti jų tapatybę ar patraukti juos baudžiamojon atsakomybėn. Tokiam naudojimui reikalingas teisminės ar kitos nepriklausomos institucijos leidimas ir taikomi atitinkami laiko, geografinės aprėpties ir duomenų bazių, kuriose atliekama paieška, apribojimai.

1.2. Dirbtinio intelekto reglamentavimas Jungtinėse Amerikos Valstijose

Šiuo metu JAV nėra išsamių federalinių teisės aktų ar taisyklių, reglamentuojančių DI technologijų kūrimą arba konkrečiai draudžiančių ar ribojančių jų naudojimą. Vis dėlto JAV Kongrese svarstoma daugiau kaip 120 DI įstatymų projektų, apimančių įvairius klausimus. Nepaisant to, egzistuoja įvairios sistemos ir gairės, kuriomis vadovaujasi reguliuojamas DI. Viena iš tokių gairių vadinasi „AI Bill of Rights“, kuris yra skirtas padėti kurti politiką ir praktiką, kuri apsaugotų piliečių teises ir skatintų demokratines vertybes diegiant ir valdant automatines sistemas. Šį aktą sudaro penki pagrindiniai principai, kuriais remiantis galima vadovautis kuriant, naudojant ir diegiant DI sistemas: Saugios ir veiksmingos sistemos principas. Automatizuotos sistemos turėtų būti kuriamos konsultuojantis su įvairiomis suinteresuotomis šalimis ir ekspertais, kad būtų nustatytas galimas poveikis, ir sukurto taip, kad apsaugotų nuo nenumatyto, tačiau numanomo poveikio, įskaitant netinkamą duomenų naudojimą. Antras principas- algoritminio diskriminavimo apsauga. Automatizuotose sistemose turėtų būti numatytas aktyvus, nepriklausomas teisingumo vertinimas ir paprasta kalba pateikiamos ataskaitos algoritminio poveikio vertinimo forma, įskaitant skirtumų testavimo rezultatus ir informaciją apie jų mažinimą, kuri turėtų būti skelbiama viešai, kai tik įmanoma, siekiant patvirtinti šias apsaugos priemones. Be to, turi būti ir duomenų privatumas. Vartotojai turėtų būti apsaugoti nuo piktnaudžiavimo duomenų rinkimo praktika per integruotas apsaugos priemones, o duomenų rinkimas turėtų atitikti pagrįstus lūkesčius. Pranešimo ir aiškinimo principas, kai automatizuota sistema yra naudojama, naudotojams turėtų būti pranešama paprasta kalba, kurioje aprašomas bendras sistemos veikimas ir automatizavimo vaidmuo, už sistemą atsakingas asmuo ar organizacijos ir paaiškinami rezultatai bei žmogiškosios alternatyvos, svarstymas ir atsarginis variantas. Vartotojai turėtų turėti galimybę atsisakyti sistemų ir prireikus turėti galimybę pasikalbėti su asmeniu. Svarbu paminėti, jog po prezidento D. Trumpo atėjimo į valdžią minėtos reguliacijos gali pasikeisti.

1.3. Europos Sąjungos ir Jungtinių Amerikos Valstijų dirbtinio intelekto reguliavimo skirtumai

ES DI reguliavimas remiasi išsamią teisine sistema su aiškiais reikalavimais ir draudimais, o JAV reguliavimas kol kas apsiriboja gairėmis ir atskirų įstatymų projektais. Europos Sąjunga griežtai reglamentuoja didelės rizikos DI sistemas, pavyzdžiui, automatinį vairavimą ar medicininę diagnostiką, reikalaujant skaidrumo, žmogaus priežiūros ir testavimo, deja, šie klausimai JAV visuotinio reglamento neturi. ES griežtai draudžia tam tikras DI sistemas, keliančias nepriimtina riziką, pavyzdžiui, krimino-

loginį prognozavimą ar emocijų atpažinimą darbo vietose, tuo tarpu JAV šiuo metu nėra teisės aktų, kurie vienareikšmiškai uždraustų konkrečias DI naudojimo sritis. JAV „AI Bill of Rights“ numato algoritminės diskriminacijos apsaugą, pranešimo apie DI naudojimą principą ir žmogaus alternatyvos galimybę, kol ES DI aktas įpareigoja kūrėjus užtikrinti DI skaidrumą ir atsakomybę. Apibendrinant galima teigti, jog JAV DI reglamentavimas yra ne toks platus bei reglamentuojamas, kaip Europos Sąjungoje. JAV asmenys turi didesnę laisvę kuriant bei naudojantis DI programomis, žmogaus teisių apsauga nėra pagrindinė vertybė, priešingai nei ES.

2. Kaip dirbtinis intelektas gali būti naudojamas teismo procese?

Ateityje labai nedaug, ar galbūt nei viena, veikla nebus vykdoma neprisijungus prie interneto (E. Cash 2021). Teisingumas taip pat nėra išimtis. Tiesioginis DI technologijų taikymo teismo procese tikslas - išspręsti problemą, kad teismai turėtų galimybę nagrinėti mažiau bylų. Integruojant DI technologijas į teismo posėdžių salę galima padidinti veiksmingumą ir tikslumą. DI priemonėmis galima automatizuoti daug laiko užimančias veiklas, pavyzdžiui, teisinius tyrimus ir dokumentų analizę, taip sumažinant teisininkų darbo ir laiko poreikį (Lupiañez-Villanueva ir kt., 2018). Dėl tokio veiksmingumo padidėjimo bylos gali būti sprendžiamos sparčiau, o teisiniai procesai - sklandžiau. Sprendimų priėmimas: DI sistemos gali padėti priimti teisinius sprendimus analizuodamos didelių duomenų kiekius ir teikdamos informaciją, kuri teisėjams ar advokatams gali būti neakivaizdi. DI algoritmai gali nustatyti dėsningumus, sąsajas ir precedentes, kad paremtų teisinius argumentus ir padėtų numatyti bylos baigtį (Katz et al., 2017). Dėl šių patobulintų gebėjimų priimti sprendimus galima priimti nuoseklesnius ir objektyvesnius sprendimus. Teisingumo vykdymas: DI technologijos gali išplėsti galimybes kreiptis į teismą, nes suteikia teisinę pagalbą asmenims, kurie gali neturėti lėšų samdyti teisinio atstovo. Pokalbių robotai, virtualūs asistentai ir DI valdomos internetinės platformos gali teikti teisinę informaciją, patarimus ir net pamatines teises konsultacijas (Hendler et al., 2018). Tokia didesnė prieiga prie teisiųjų išteklių gali padėti sumažinti atotrūkį teisingumo srityje ir suteikti žmonėms galimybę veiksmingai orientuotis teisiniuose procesuose.

Teismo procesas yra aiškinamas, kaip teisės aktais nustatyta teismo veikla nagrinėjant teismo kompetencijai priskirtas bylas. Teismo procese vykdomas teisingumas vadovaujantis bylų nagrinėjimo kolegialumo, teismų ir teisėjų nepriklausomumo, lygybės prieš įstatymą ir teismą, teismo nekeičiamumo principais, kiekvieno asmens teise į teisminę gynybą, nešališką, viešą ir greitą teismą, teisę į procesą nacionaline kalba, teismo proceso žodiškumą ir nepertraukiamumą, rungtynišką procesą ir teismo sprendimų privalomumą. Kyla klausimas, ar teikiant nuomones ir priimant sprendimus DI teismo procese taip pat kaip ir teisėjas galėtų būti nešališkas ir nepriklausomas ar, galbūt, sukurti algoritmai tobuli būti taip pat negali.

Nors Lietuvoje dar nėra atvejų, kuomet teisme ar teismo procese buvo naudojamas DI, tačiau nacionalinės teismų administracijos 2022-2024 metų strateginiame veiklos plane yra įtvirtinti veiklos prioritetai, kurie sąlygoja, kad jų įgyvendinimas prisidės prie teisinės sistemos efektyvumo ir veiksmingumo užtikrinimo. Vienas iš tokių *expressis verbis* įtvirtintų veiklos prioritetų – siekis teismuose plėtoti informacinių technologijų panaudojimą. Remiantis šiuo prioritetu, kyla klausimas, ar DI gali būti informacinių technologijų taikymo sudedamoji dalis (G. Klimaitė, 2022), nes užsienio valstybėse šis fenomenas yra pastebimas vis dažniau. JAV DI technologijų naudojimas teismų srityje yra gana populiarus, yra investuojamos lėšos į šių technologijų kūrimą tiek civiliniame, tiek baudžiamajame procese. Viena iš tokių sistemų – COMPAS (Correctional Offender Management Profiling for Alternative Sanctions) vertina pakartotinio nusikalstamumo riziką pagal skalę nuo 1 iki 10. Remdamiesi jos rekomendacijomis, teisėjai priima sprendimus dėl kardomųjų priemonių ir paleidimo lygtinai. Vertinimas atliekamas remiantis asmens duomenų analize atsižvelgiant į 137 veiksnius, tokius kaip lytis, amžius, išsilavinimas, teistumas, socialinė aplinka ir kt. Pažymima, kad rasė nenaudojama. Šie balai daro didelę įtaką kaltinamųjų gyvenimui: kaltinamieji, kurie priskiriami vidutinės arba didelės rizikos grupei, t. y. surinkę 5-10 balų, dažniau sulaikomi laukiant teismo proceso, nei surinkę 1-4 balus – mažos rizikos kaltinamieji. Taigi, ši sistema padeda teisėjams nustatyti teisingas bausmes už įvairius nusikaltimus, bet teisėjo rolė vis dar išlieka svarbi, nes ne DI, o asmuo priima galutinį sprendimą. Nors DI technologijos gali pagerinti teismo procesų efektyvumą ir prieinamumą tiek teisėjams, tiek paprastiems teisinės pagalbos ieškantiems asmenims, būtina užtikrinti, jog DI technologijos būtų naudojamos atsakingai, remiantis žmogaus teisių, etikos normų ir teisinio reguliavimo reikalavimais.

3. Dirbtinio intelekto naudojimo teismo procese keliama iššūkiai

3.1. Dirbtinio intelekto šališkumas

Teisėjas, gaudamas bylą, turi susipažinti su ja, įvertinti šalių argumentus, įrodytus, pritaikyti tinkamus įstatymus, surasti ir pritaikyti precedentes ir galiausiai priimti sprendimą, kuris turės tam tikrų pasekmių ginčo šalims. Šis procesas vienam teisėjui gali kartotis iki kelių šimtų kartų per metus. Atsižvelgiant į bylų kiekį ir į žmogišką teisėjo prigimtį, klaidų atsiradimas tampa neišvengiamas. Teismo procesas taip pat kainuoja, tiek laiko, tiek pinigų. Dauguma žmonių nepasinaudoja savo teise kreiptis į teismą vengdami išlaidų bei ilgai užsitęsiančio proceso. Tad DI pritaikymas šioje srityje būtų išskirtinai vertingas. DI nemiega, nepavargsta, geba greitai, vienu metu apdoroti didelį kiekį informacijos, ją išfiltruoti ir pritaikyti, jis griežtai remiasi tik teise ir tai galėtų pašalinti sprendimų šališkumą, jų nepastovumą tarp skirtingų

teismų, logines klaidas. Bet vis dėlto, DI intelektą riboja žmonių sukurtas dizainas ir įvesti duomenys (Xu, Z. 2021).

Viena vertus, vienas iš esminių DI bruožų – emocijų nebuvimas – gali būti laikomas pranašumu teisės taikymo srityje. Teisėjai gali būti šališki, nekompetentingi, jiems įtaka gali daryti jų išankstiniai įsitikinimai, politiniai požiūriai, asmeninė patirtis, ir gal net gi ką jie suvalgę pusryčiams: 2011 m. buvo atliktas tyrimas dėl pašalinių veiksmų priimant teismo sprendimus ir buvo nustatyta kad palankių sprendimų priėmimas padidėja iki 65% po pietų pertraukos (Danziger, Levav, 2011). DI neturi įtakos jokie žmogiškieji pašaliniai veiksniai. DI sistemos veikia apdorodamos didelius duomenų kiekius, analizuodamos tuos duomenis koreliacijai ir modeliams nustatyti ir naudojamos šiuos modelius būsimoms būsenoms prognozuoti. DI imituoja žmogaus neuroninius tinklus, kurių architektūra susideda iš 3 stadijų: pirmą, indėlis, šioje stadijoje DI priima duomenis, kuriuos turi apdoroti; antra, paslėptoji stadija – čia DI gautus duomenis analizuoja, atpažįsta ryšius tarp jų; trečia, išvesties stadija, kurioje DI pateikia galutinį gautos užduoties rezultatą (Abraham, 2005). Teismo kontekste, pagal šią sistemą, DI veiktų pirmiausia apdorodamas didelį kiekį teisės šaltinių (teisinius precedentes, įstatymus, jurisprudenciją) bei pačią bylą (faktines aplinkybes, šalių argumentus, įrodymus). Antroje stadijoje DI atliktų sudėtingą teisinį argumentavimą ir analizę, kurioje susietų teises šaltinius su gauta konkrečia byla. Galutinėje stadijoje DI pateiktų galutinį teismo sprendimą. Tad teoriškai verdiktas būtų pasiektas be jokių pašalinių veiksnių, su kuriais susiduria žmogus. Pagal šį požiūrį DI galėtų būti laikomas teisingiausiu ir sąžiningiausiu „teisėju“, kuriam šališkumas iš esmės nebūdingas. Toks vertinimas būtų pagrįstas tik tuo atveju, jei visa DI naudojama informacija būtų visiškai teisinga, išsami ir nešališka. Tačiau ši didelė duomenų bazė DI yra pateikiama iš senų sprendimų, kuriuos priėmė žmonės teisėjai. Taigi šališkumas neišnyksta, nes DI remiasi sena informacija, kuri gali būti šališka. Tai iliustruoja minėta COMPAS sistema. Remiantis ne pelno siekiančios organizacijos Pro-Publica atliktu tyrimu, sistema dvigubai dažniau prognozuoja juodaodžių recidyvą nei baltaodžių, taip pat vienodai dažnai pateikia nepalankias prognozes juodaodžiams ir palankias baltaodžiams. Tokia klaida atsirado ne dėl neteisingos recidyvo tikimybės apskaičiavimo formulės, o dėl kriterijų, kuriuos sistemos kūrėjai įtraukė į šį algoritmą, taip pat dėl duomenų atrankos klaidos. Taigi, galima teigti, kad nors DI integravimas į teisinį sprendimų priėmimo procesą gali žadėti daug privalumų – greitį, pastovumą, atsparumą emociniam, fiziniam nuovargiui bei išankstiniam šališkumui, praktikoje šie pažadai yra riboti, nes DI veikimo pagrindas – žmonių sukurti algoritmai bei seni duomenys – jau gali būti užkoduoti su šališkumu. Todėl, nors DI gali pašalinti kai kuriuos žmogaus sprendimų priėmimo proceso trūkumus, jis pats nėra apsaugotas nuo sisteminio šališkumo ir neturi gebėjimo savarankiškai kritiškai vertinti duomenų kokybės ar etinių aspektų.

3.2. Dirbtinio intelekto spragos

Ieškant tinkamos teisės normos, gali paaiškėti, kad tokios normos teisės sistemoje nėra. Situacija, kai tam tikrų asmenų santykiai patenka į teisinio reguliavimo sritį, tačiau nėra sureguliuoti teisinėmis priemonėmis, vadinama teisinio reguliavimo spraga. Esant būtinybei rasti teisinę taisyklę, kai jos nėra, ir išspręsti teisinį klausimą teismai dažniausiai taiko analogiją (Lastauskienė, 2020, p. 129). Kyla dvejonė, ar DI, susidūrus su spraga, gebėtų saugiai ją išspręsti, ar jis gebėtų saugiai taikyti analogijas taip kaip gebėtų žmogus.

Tam, kad priimti teismo sprendimą, ne visada pakanka vien teisės. Visada atsiranda naujų, precedento neturinčių situacijų, kurioms išspręsti neužtenka vien žinių apie taisykles ir žinių apie taisyklių pritaikymą. Kad sprendimo priėmėjas gebėtų išspręsti komplikuotas naujas situacijas, jis turi būti sukaupęs, ne tik teisinių, bet ir empirinių žinių, kurios įgyjamos tik per žmogišką patirtį (Buckland, 2023). Teoriškai, bylas galima skirstyti į sunkias ir lengvas. Lengvos bylos yra primityvios, pasižyminčios nekomplikuotais teisiniais klausimais, kurių atsakymai akivaizdūs, jas išspręsti užtenka pritaikyti atitinkamą teisinę normą (Mikelėnas, 1999 cituoja Strikaitė, 2022, p. 21). Sunkios bylos yra situacijos, kuriose teisė gali būti interpretuota skirtingai, tai situacijos, kurių atveju kompetentingų teisininkų nuomonė gali išsiskirti (HLA Hart 1994, cituoja Strikaitė, 2022, p. 275). Sunkių bylų atveju, nėra akivaizdaus atsakymo ir teisininkai turi remtis savo ilgametę teisine patirtimi ir empirinėmis žiniomis, kad priimtų pagrįstą, geriausiai atitinkantį teisę ir jos principus, sprendimą. DI negali įkūnyti šių savybių, kurios priklauso išskirtinai tik žmogui. Ne visos žinios gali būti išreikštos duomenų pavidalu (Xu, 2021). Tuo pačiu, šios žmogiškos savybės, patirtis yra raktas, kuris leidžia teisėjams išspręsti sunkias bylas. Tad iš to seka, kad DI byloms spręsti galėtų būti pritaikytas tik lengvoms byloms, t.y. byloms, kurių sprendimo strategijos ir atsakymai yra akivaizdūs, nuspėjami.

Lengvų bylų sprendimas DI būtų ir saugesnis. Jis veiktų pagal struktūrizuotą sistemą, pagal kurią jis buvo užprogramuotas, nepaliekant vietos DI pačiam pavojingai interpretuoti, kas teisinga ir kas neteisinga. DI kūrėjai negali užprogramuoti visų įmanomų situacijų su kuriomis susidurs DI, negali užprogramuoti kiekvienai situacijai teisingo atsakymo. Žinoma, DI mokosi, jis dirba su duomenimis, kurie jam buvo įdiegti, juos pritaiko, įgyja vis daugiau patirties ir aptikus nepažįstamą situaciją taiko išmokus elgesio modelius. Tačiau DI neturi moralės, neturi vidinių stabdžių, kuriuos turi žmogus, tad aptikus nenumatytą situaciją, sunku pasakyti, ar DI gebės ją teisingai išspręsti. Pavyzdžiui, panaši dilema aptinkama ir genų inžinerijoje. Viena iš šių dienų ekologinių problemų yra GMO (genetiškai modifikuotų organizmų) tarša. GMO yra organizmas, kuriame genetinė medžiaga yra pakeista tokiu būdu, kuris paprastai nepasitaiko poruojantis ar natūralios rekombinacijos atveju. Genetiškai modifikuoti organizmai nėra natūralūs, jie, kitaip nei kiti organizmai, nėra stabdomi natūralios

atrankos būdu. Taigi, jie neveikia pagal gamtos taisykles. GMO poruodamiesi su genetiškai nemodifikuotais organizmais gali sukurti nenusipėjamų, nepageidaujamų, kenksmingų ir, gamtos atžvilgiu, neteisingų organizmų. DI, panašiai, susidūrus su spraga, gali išspręsti situaciją jo duomenimis teisingai, tačiau jo sprendimas gali nederėti su teisine ekosistema. Tai iliustruoja DI haliucinacijos reiškinys - kai dideli kalbos modeliai suvokia užklausas neteisingai ir pateikia neegzistuojančius sprendimus ar sukuria nesąmoningus arba visiškai netikslius rezultatus, kitaip tariant, programa „haliucionuoja“ atsakymą. Kadangi teisėje reikia remtis teisėtais argumentais ir tikrais faktais, šis fenomenas keltų nemažai kliūčių norint pritaikyti DI. Dėl šių haliucinacijų jau nukentėjo teisininkai „Mata v Avianca“ byloje. 2022 metais Roberto Mata pateikė ieškinį prieš „Avianca“ oro linijas dėl fizinio sužalojimo, kurį patyrė skrydžio metu. Remdamasi Monrealio konvencija, „Avianca“ pateikė prašymą atmesti ieškinį, teigdamą, kad buvo praleistas ieškinio terminas. Tačiau Roberto Mata advokatas Schwartzas surado argumentų, jog, kadangi „Avianca“ buvo iškelta bankroto byla, ieškinio senaties terminas turėjo būti sustabdytas, jis citavo analogiškas bylas ir jų teismo sprendimus, kurie pagrindė šį faktą. Vėliau paaiškėjo, kad Schwartzo pateikti precedentai neegzistuoja, paaiškėjo, jog advokatas savo argumentams pagrįsti naudojo „ChatGPT“ programą, kuri sufabrikavo pateiktas bylas. Kai teismas Schwartzą konfrotavo, jis prisipažino naudojęs šią programą, kad papildytų savo teisinių šaltinių paiešką, nes pats nerado kuo remtis byloje, jis teigė, jog nenutuokė, kad „ChatGPT“ gali sufabikuoti informaciją, tad jos jis net nepatikrino. Teismas už šiuos veiksmus atsakingiems advokatams skyrė 5000 JAV dolerių baudą ir nurodė jiems per 14 dienų nuo teismo nutarimo išsiųsti laiškus ieškovui Roberto Mata ir teisėjams, kurių vardai buvo naudojami sufabikuotose teisinėse nuomonėse ir informuoti juos apie šiuos įvykius bei apie teismo nutarimą. Šiuo atveju DI pateko į nežinomą sferą ir kad užpildyti spragas sukūrė neegzistuojančią informaciją. Pagal jo algoritmus, užduotis buvo atlikta teisingai, sukurtos bylos iš tiesų padėjo advokato argumentui, kad ieškinio senaties terminas turėjo būti sustabdytas. Deja, teisme negalima remtis sufabikuotais įrodymais. „ChatGPT“ negebėjo teisingai susitvarkyti su užduotimi, pateikė klaidingą informaciją ir dėl savo trūkumų negalėjo numatyti, kodėl tai nederėtų su realiu pasauliu. Tad leisti DI pačiam, be žmogiškojo veiksnio, priimti sprendimus būtų pavojinga, nes, kadangi jis neturi „stabdžių“, negalima juo pasitikėti, jog jis gebės teisingai interpretuoti situaciją.

Taigi, kadangi DI limituotas, t.y. gali remtis tik sena informacija, susidūrus su naujovėmis jis gali padaryti klaidų, kurios žmogaus pasaulyje nepriimtinos. Todėl DI negali būti leistas savarankiškai spręsti bylą, kurios yra sunkios, kurios gali būti interpretuotos skirtingai. DI saugiausiai veiktų naudojant jį kaip įrankį spręsti byloms, kurių sprendimo sistema ir atsakymai yra aiškūs.

3.3. Atsakomybės pasiskirstymo problematika naudojant dirbtinį intelektą

Pagal Europos Sąjungos Dirbtinio intelekto aktą „ChatGPT“ papuola į nedidelės rizikos kategoriją, jam keliami reikalavimai – skaidrumas. Šie reikalavimai patenkinami: naudojimo sąlygose yra nurodyta, jog jo paslaugų rezultatas ne visada tikslus ir kad naudotojai neturėtų pasikliauti šiuo rezultatu kaip vieninteliu tiesos ar faktinės informacijos šaltiniu arba profesionalių patarimų pakaitalu. Tad programos vartotojams tenka atsakomybė įvertinti rezultato tikslumą. „Mata v Avienca“ bylos atveju dirbtinio intelekto programa buvo naudota ne pagal paskirtį, programos kūrėjai niekad nebuvo įsipareigoję teikti profesionalios teisinės pagalbos. Taigi, kadangi „ChatGPT“ nėra oficialus teisinis ekspertas, atsakomybė dėl jo klaidų krito ant teisininkų pečių. Tokioje hipotetinėje situacijoje, kurioje „ChatGPT“ išties būtų oficialus pagalbininkas teisės klausimais, kyla klausimas, kas įvyktų, jeigu jis padarytų klaidą: kam tektų prisiimti atsakomybę už žalą – programos kūrėjams ar jos naudotojams?

Pabrėžtina, kad visiškai savarankiška DI įranga, skirta teisei pagalbai šiuo metu negali egzistuoti: jeigu DI sistema veiktų kaip teisėjas be žmogaus atliekamos priežiūros, ji papultų į nepriimtinos rizikos kategoriją ir būtų draudžiama naudoti Europos Sąjungoje, nes ji keltų grėsmę asmens teisėms, keltų grėsmę teisei į teisingą procesą. Tačiau, jeigu DI sistema veiktų kaip pagalbinė priemonė teisėjui, t.y. tik analizuotų bylas, ieškotų tinkamų precedentų, įstatymų, siūlytų sprendimus, bet nebūtų galutinis teismo sprendimo priėmėjas, tai ši sistema papultų tik į aukštos rizikos kategoriją. Į šią kategoriją patenkančios sistemos nėra draudžiamos ES, bet joms keliami itin aukšti reikalavimai – skaidrumas, sistemų testavimas, žmogaus vykdoma priežiūra. Jeigu reikalavimų nesilaikoma ir atsiranda žala, atsakomybė tenka DI sistemos kūrėjams¹.

Teoriškai, jeigu laikomasi visų dirbtinį intelektą reglamentuojančių teisės aktų, klaidos, ir kartu su ja žalos, turėtų nebūti. Vis dėlto, net ir laikantis visų griežtų reikalavimų, žalos atsiradimo galimybė išlieka. Išlieka rizika, jog DI atliks veiksmus, kurių kūrėjai negalėjo numatyti. Tai ypač akivaizdu savarankiškai save vairuojančių automobilių atveju – nors šie automobiliai yra užprogramuoti laikytis kelių eismo taisyklių, jie negali numatyti visų įmanomų situacijų kelyje ir, kadangi jie stokoja žmogiškojo instinkto, tam tikrose aplinkybėse gali įvykti nelaimė. Pavyzdžiui, 2018 metais Jungtinėse Amerikos Valstijose autonominė transporto priemonė partrenkė

¹ Europos Sąjungos Dirbtinio intelekto akto 8 straipsnio 2 dalis numato: „<...> tiekėjai yra atsakingi už tai, kad būtų užtikrinta, jog jų gaminyje visiškai atitiktų visus taikytinus reikalavimus“. Taip pat 20 straipsnio 1 dalis: „Didelės rizikos DI sistemų tiekėjai, manantys arba turintys pagrindo manyti, kad didelės rizikos DI sistema, kurią jie pateikė rinkai arba pradėjo naudoti, neatitinka šio reglamento, nedelsdami imasi taisomųjų veiksmų, reikalingų siekiant atitinkamai užtikrinti tos sistemos atitiktį, ją pašalinti iš rinkos, ją išjungti arba atšaukti.“ Lietuvos Respublikos Civilinis Kodeksas taip pat numato 6.292 straipsnio 1 dalyje, jog gamintojas privalo atlyginti dėl netinkamos kokybės produkto atsiradusią žalą.

pėsčiai, nes nebuvo užprogramuota pastebėti pėsčiųjų, kurie eina per gatvę ne perėjos ribose. Todėl DI įranga pateikiama naudotojams ne kaip autonominiai sprendimų priėmimo subjektai, o kaip pagalbiniai įrankiai. Atsakomybė už jų veikimą išlieka žmogui – naudotojas negali visiškai pasikliauti DI sistema ir atsisakyti jos priežiūros pareigos. Kaip ir „Mata v Avianca“ atveju, čia atsakomybė teko automobilio autopiloto funkcija besinaudojančiam asmeniui, nes autopiloto sistema buvo pagalbinė, o ne visiškai autonominis režimas, vairuotojui buvo skirta užduotis prižiūrėti sistemą ir, esant reikalui, perimti kontrolę. Taigi, jeigu DI sistema padarė klaidą, o tos klaidos atsiradimo priežastis buvo kūrėjų klaida, nes jie turėjo ir galėjo numatyti klaidą, tai už sukeltą žalą atsako kūrėjai. Jeigu DI sukelta žala atsirado dėl to, nes naudotojas naudojo DI įrangą ne pagal paskirtį, jos neprižiūrėjo, tai už šią žalą atsako naudotojas.

3.4. „Deepfake“ problematika teismo procese

Deepfake – dirbtiniu intelektu, giluminiu mokymusi ir kitomis aukštosiomis technologijomis sukurti įtikinamai atrodantys imitaciniai vaizdo įrašai ar iliustracijos. Šiuo metu giliosios kalstotės (angl. deepfake) vaizdo ar garso įrašai kelia pavojų įvairioms sritims, pavyzdžiui, jie naudojami politinei propagandai kurti, kibernetiniams nusikaltimams vykdyti ir netikram pornografiniam turiniui kurti, naudojant tikrų žmonių veidus, be jų sutikimo. Ši nauja DI priemonė verčia nerimauti ir dėl iššūkių, kurių ji gali sukelti teisme. Pagrindinis giliosios kalstotės produkto keliamas pavojus teismo procese – suklaidoti įrodymai.

CPK 177 straipsnio 1 dalis įrodymus apibrėžia, kaip bet kokius faktinius duomenis, kuriais remdamasis teismas įstatymų nustatyta tvarka konstatuoja, kad yra aplinkybių, pagrindžiančių šalių reikalavimus ir atsikirtimus, ir kitokių aplinkybių, turinčių reikšmės bylai išspręsti, arba, kad jų nėra. Šio straipsnio 2 dalis pateikia įrodymų sąrašą, apimančią šalių ir trečiųjų asmenų (tiesiogiai ar per atstovus) paaiškinimus, liudytojų parodymus, rašytinius įrodymus, daiktinius įrodymus, apžiūrų protokolus, ekspertų išvadas, nuotraukas, vaizdo ir garso įrašus, padarytus nepažeidžiant įstatymų, ir kitas įrodinėjimo priemones. Iš visų minimų įrodinėjimo priemonių pranašesni už kitus yra elektroniniai įrodymai, kurie gali būti įvairūs skaitmeniniai šaltiniai, pavyzdžiui, elektroniniai dokumentai, elektroniniai laiški, garso ir vaizdo įrašai, balso pašto pranešimai, SMS žinutės bei pranešimai iš pokalbių programėlių (Beglecovaitė, 2024). Atsižvelgiant į šio skyriaus temą, dėl pranašumo aspekto, kaip įrodymams, dėmesys bus skiriamas garso ir vaizdo įrašams. Pagrindinis jų pranašumas yra objektyvumas. Viena iš minimų įrodinėjimo priemonių yra liudytojų parodymai, kuri tuo pačiu yra viena seniausių įrodinėjimo formų. Tačiau elektroniniame amžiuje liudijimas neturi tokio pačio svorio kaip vizualūs faktai: liudytojų parodymai gali būti šališki, melagingi, liudytojai taip pat gali sąžiningai klysti, jų atmintis gali iškreipti faktus, jų prisiminimai gali būti „užkrėsti“ kitų asmenų pasakojimais (Šekštelo, 2021). Kita vertus, vaizdo įrašai

patikimesni, nes jie tiesiogiai užfiksuoja tam tikrą įvykį objektyviai, įvykis gali būti matomas be šališkų interpretacijų. Vaizdinius įrodymus yra labai sunku paneigti, kadangi „matyti yra tikėti“ (angl. „seeing is believing“), pavyzdžiui, teisme būtų sunku paneigti asmens buvimo vietą tam tikru laiku, kai, kartu su laiko žymėmis, yra vaizdo įrašas, kuris šį asmenį užfiksavo atitinkamoje vietoje.

Kadangi vaizdiniai įrodymai yra tokie svarūs, atsirastų problema, jeigu tarp jų pasimaišytų giliosios klastotės vaizdo įrašai – objektyviausia įrodymų forma prarastų savo patikimumo elementą. Žinoma, įstatymas nenumoja ranka į suklastotų įrodymų atvejus: CPK 184 straipsnis užtikrina, kad jeigu teismas padaro išvadą, kad įrodymas yra suklastotas, jis nepripažįsta jo įrodymu ir reikiamaais atvejais apie suklastojimo faktą praneša prokurorui. Tuo pačiu, „Deepfake“ vaizdo įrašams atpažinti kuriamos įvairios DI technologijos, tačiau nei viena iš šių programų nepasiežymi 100% tikslumu. Netikri vaizdai nėra naujovė, jau kurį laiką pasaulis susiduria su „Photoshop“ programos kūrinių – su redaguotomis nuotraukomis, kurios taip pat nevisada atspindi tikrovę ir gali būti naudojamos įrodymams klastoti. Tačiau vaizdo įrašai yra kur kas įtikinamesni už nuotraukas: prie netikro vaizdo pridėjus garsą, judėjimą ir veido išraiškas, tampa sunku pasakyti, kad vaizdas netikras. Todėl yra galimybė, kad kai kuriems giliosios klastotės vaizdo įrašams pavyks „praslysti“. Taip pat netikrų vaizdų paplitimas gali mažinti ir tikrų vaizdų patikimumą, gali atsirasti prielaida kaltinti kitų šalių tikrus įrodymus esančiais netikrais. Ilgainiui netikrų vaizdo įrašų tobulėjimas ir plitimas gali pakeisti įrodinėjimo sistemą teisme.

Išvados

1. ES DI aktas įveda keturias rizikos kategorijas, nuo minimalaus iki nepriimtino lygio, be to, yra taikomi atitinkami reikalavimai bei draudimai, tuo tarpu JAV nėra tokios klasifikacijos ar aiškiai apibrėžtų draudimų. Kai kurios praktikos, kurios ES būtų laikomos nepriimtiniomis (pvz., emocijų atpažinimas darbo vietose) JAV šiuo metu nėra uždraustos. ES teisės aktas įpareigoja DI sistemų kūrėjus ir naudotojus užtikrinti skaidrumą, testuoti, teikti informaciją vartotojams bei užtikrinti priežiūrą vykdomą asmens, o JAV gairės labiau orientuotos į rekomendacijas, o ne į teisiškai privalomas normas. ES DI reguliavimas remiasi žmogaus teisių, saugumo ir viešojo intereso apsaugos principais, kuomet JAV orientuojasi į technologinę pažangą, rinkos laisvę ir inovacijų skatinimą, žmogaus teisių apsauga nėra pagrindinis prioritetas.
2. DI technologijų taikymas teismo procese sukuria anksčiau nematytas galimybes didinti teisingumo sistemos efektyvumą, prieinamumą ir operatyvumą, nes leidžia automatizuoti laiko sąnaudas reikalaujančias užduotis, analizuoti didelį duomenų kiekį ir padeda priimti labiau sprendimus greičiau. Be to, DI gali prisidėti prie socialinio teisingumo užtikrinimo, nes suteikia teisinę pagalbą tiems asmenims, kurie paprastai negalėtų sau leisti profesionalios teisinės gynybos. Vis dėlto,

naujų technologijų taikymas kelia rimtų iššūkių, o ypač kalbant apie nešališkumo, nepriklausomumo ir žmogaus teisių užtikrinimą, kadangi net ir pažangiausi algoritmai gali atkartoti esamuose duomenyse priimtus šališkus sprendimus. Atsižvelgiant į tarptautinę praktiką, akivaizdu, jog nors DI ir gali padėti teisėjams priimti sprendimus, tačiau būtina užtikrinti skaidrumą ir etiškumą, kad DI galėtų tapti pagalbiniu, o ne sprendimus lemiančiu įrankiu.

3. Sudėtingesnių bylų atveju, kur būtina teisinių ir empirinių žinių sintezė, moralinis vertinimas ir kritinis mąstymas, DI naudojimas kelia daugiau iššūkių. Minėtos savybės yra būdingos tik žmogui ir būtent dėl to DI negali priimant sprendimus veikti savarankiškai. Didžiausias pavojus kyla, kai DI susiduria su teisinėmis spragomis arba neįprastomis situacijomis, tokiu atveju, atsiranda rizika, kad bus priimtas neteisingas ar nesąžiningas sprendimas. Pagal ES teisės aktus, visiškai autonomiškai veikianti DI sistema, kuri veiktų be žmogaus priežiūros, laikoma nepriimtinos rizikos technologija ir jos tiekimas rinkai neleistinas. Atsakomybė už DI sukeltą žalą pirmiausia priklauso nuo to, ar buvo laikomasi teisės aktuose numatytų reikalavimų. Jeigu DI padaryta žala kilo dėl gamintojo klaidos, nes šis nesilaikė nustatytų reikalavimų, atsakomybė tenka gamintojui. Jeigu atitinkančios reikalavimus DI įrangos naudotojas, nors buvo informuotas apie tinkamą naudojimą, netaisyklingai naudojo produktą ir dėl to kilo žala, už šią žalą atsakingas naudotojas. Taip pat didelį pavojų kelia ir „deepfake“. Iki šiol vienu iš patikimiausių įrodymų rūšių laikyti vizualiniai įrodymai gali būti suklastoti įtikinamai ir pažangios DI aptikimo sistemos nepajėgia jų tiksliai identifikuoti. Tai kelia grėsmę ne tik pavieniams procesams, bet ir pačiam teismų sistemos patikimumui, nes didėjantis netikrų įrašų paplitimas gali susilpninti tikrų įrodymų autoritetą, nes kiekvienas vaizdo įrašas gali tapti įtartinu. Apibendrinant galima teigti, jog DI neturėtų būti naudojamas kaip savarankiškas teisėjas ar sprendimų priėmėjas ypač sunkių ar precedentų neturinčių bylų atveju, tačiau kaip teismo pagalbinis įrankis analizuojant duomenis, teisinius šaltinius, prognozuojant bylos baigtis arba siūlant galimus sprendimo variantus DI gali turėti didelę praktinę naudą. Vis dėlto, žmogaus vaidmuo išlieka esminis, ypač vertinant duomenų tikrumą, etines dilemas ir taikant teisę ten, kur trūksta aiškių normų.

Literatūros sąrašas

Teisės norminiai aktai

Tarptautiniai:

1. EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS REGLAMENTAS (ES) 2024/1689, 2024 m. birželio 13 d., kuriuo nustatomos suderintos dirbtinio intelekto taisyklės ir iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 300/2008, (ES) Nr. 167/2013, (ES) Nr. 168/2013, (ES) 2018/858, (ES) 2018/1139 ir (ES) 2019/2144 ir direktyvos 2014/90/ES, (ES) 2016/797 ir (ES) 2020/1828 (Dirbtinio intelekto aktas)

Nacionaliniai:

2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). Valstybės žinios, 74–2262.
3. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (Žin., 2002, Nr. 36-1340)

Specialioji literatūra:

4. Lastauskienė, G. Ir kt. (2020). *Teisės teorija*. Vilniaus universiteto vadovėlis. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
5. Xu, Z. (2021). Human Judges in the Era of Artificial Intelligence: Challenges and Opportunities. *Applied Artificial Intelligence*, 36(1). [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/08839514.2021.2013652>
6. Laptev, V.A., Feyzrakhmanova, D.R. Application of Artificial Intelligence in Justice: Current Trends and Future Prospects. *Hum-Cent Intell Syst* 4, 394–405 (2024). [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1007/s44230-024-00074-2>
7. Klimaitė, G. (2022). *Dirbtinio intelekto panaudojimo galimybės nagrinėjant baudžiamąsias bylas* (Doctoral dissertation, Vilniaus universitetas).
8. Said, G., Azamat, K., Ravshan, S., & Bokhadir, A. (2023). Adapting legal systems to the development of artificial intelligence: solving the global problem of AI in judicial processes. *International Journal of Cyber Law*, 1(4). [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://irshadjournals.com/index.php/ijcl/article/view/49/35>
9. Zalnieriute, M. (2021). Technology and the Courts: Artificial Intelligence and Judicial Impartiality. *Submission to Australian Law Reform Commission Review of Judicial Impartiality*. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.alrc.gov.au/wp-content/uploads/2021/06/3--Monika-Zalnieriute-Public.pdf>
10. S. Danziger, J. Levav, & L. Avnaim-Pesso, Extraneous factors in judicial decisions, *Proc. Natl. Acad. Sci. U.S.A.* 108 (17) 6889-6892. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.pnas.org/doi/full/10.1073/pnas.1018033108>
11. Ajith Abraham, Artificial Neural Networks, *Handbook of Measuring System Design*, Peter Sydenham and Richard Thorn (Eds.), John Wiley and Sons Ltd., London, pp. 901-908, 2005. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://wsc10.softcomputing.net/ann_chapter.pdf
12. Buckland, R. (2023). AI, judges and judgement: setting the scene. *M-RCBG Associate Working Paper No. 220*. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.hks.harvard.edu/centers/mrcbg/publications/awp/awp220>
13. Strikaitė-Latušinskaja, G. (2022). Can we make all legal norms into legal syllogisms and why is that important in times of artificial intelligence?. *Access to justice in Eastern Europe*, 5(1), 8-24. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://epublications.vu.lt/object/elaba:148320461/>
14. Skeem, J., Louden, J., (2007). Assessment of Evidence on the Quality of the Correctional Offender Management Profiling for Alternative Sanctions (COMPAS). *Center for public policy research*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://bpb-us-e2.wpmucdn.com/sites.uci.edu/dist/0/1149/files/2013/06/CDCR-Skeem-EnoLouden-COMPASeval-SE-CONDREVISION-final-Dec-28-07.pdf>

Teismų praktika:

15. Mata v. Avienca, Inc., No 1:2022cv01461 – Document 54 (S.D.N.Y. 2023)

Kiti šaltiniai:

16. TechTarget. *What is AI ? Artificial Intelligence explained*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.techtarget.com/searchenterpriseai/definition/AI-Artificial-Intelligence> [žiūrėta 2025 m. vasario 13 d.]
17. Canadian Biotechnology Action Network. *Contamination*. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://cban.ca/gmos/issues/contamination/> [žiūrėta 2025 m. vasario 13d.]
18. Labbis. *10 dirbtinio intelekto terminų, kuriuos turėtų žinoti kiekvienas*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://labbis.lt/10-dirbtinio-intelekto-terminu-kuriuos-turetu-zinoti-kiekvienas/> [žiūrėta 2025 m. vasario 13d.]
19. OpenAI. Naudojimo sąlygos Europoje. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://openai.com/lt-LT/policies/eu-terms-of-use/> [žiūrėta 2025 m. vasario 13d.]
20. TeisėPro. *A.Šekštelo. Liudytojų atminties erozija: ar patikimi liudytojų parodymai – naujausi tarptautiniai tyrimai*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.teise.pro/index.php/2021/01/22/a-sekstelo-liudytoju-atminties-erozija-ar-patikimi-liudytoju-parodymai-naujausi-tarptautiniai-tyrimai/> [žiūrėta 2025 m. vasario 13d.]
21. Infolex. *Teismų dabartis ir ateitis: elektroniniai įrodymai civilinėse bylose, jų ypatumai bei pranašumai*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.infolex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=54&str=135194> [žiūrėta 2025 m. vasario 13d.]
22. National Transportation Safety Board. *Collision Between Vehicle Controlled by Developmental Automated Driving System and Pedestrian Tempe, Arizona March 18, 2018*. p. 8. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.nts.gov/investigations/AccidentReports/Reports/HAR1903.pdf>

DIRBTINIO INTELEKTO NAUDOJIMAS TEISMO PROCESU

SANTRAUKA

Šiame darbe analizuojamas dirbtinio intelekto (DI) panaudojimo teisinėje sistemoje reglamentavimas ir praktinės taikymo galimybės. Analizuojant DI reglamentuojančius aktus nustatoma, kad, lyginant su JAV, Europos Sąjunga nustato itin griežtus reikalavimus DI įrenginiams. ES siekia užtikrinti žmogaus teisių, saugumo ir viešojo intereso apsaugos principus, todėl įpareigoja DI sistemų kūrėjus užtikrinti skaidrumą, žmogaus vykdomą priežiūrą bei nuolatos testuoti sistemą. Remiantis praktine analize, nustatyta, kad DI gali būti pritaikomas teisiniuose procesuose kaip pagalbinių priemonė – sprendimų analizavimui, precedentų paieškai ar teisės normų taikymui. Darbe taip pat aptariamas atsakomybės pasiskirstymas už DI sukeltą žalą. Vis dėlto, identifikuoti keli esminiai iššūkiai: pirma, šališkumo rizika – DI priimdamas sprendimus remtųsi esamais (neretai šališkais) duomenimis, todėl sprendimai negali būti garantuoti objektyvūs; antra, neapibrėžtumas teisinių spragų

atveju – nežinoma, kaip DI reaguos aptikus teisinę situaciją, kurios sprendimui trūksta duomenų, o savarankiškas algoritmų taikymas tokiais atvejais gali privesti prie, žmogaus atžvilgiu, neracionalių klaidų; trečia, „giliosios klastotės“ kelia naują grėsmę įrodymų patikimumui, todėl būtina papildoma apsauga nuo šių pažangių suklastotų įrašų. Daroma išvada, kad nors DI gali tapti vertingu įrankiu teismo procese, dėl iškeltų rizikų jis negali veikti savarankiškai – būtina nuolatinė žmogaus priežiūra ir atsakomybės apibrėžtumas.

USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE JUDICIAL PROCESS

SUMMARY

This paper analyzes the regulation and practical applicability of artificial intelligence (AI) in the legal system. A review of AI related legal acts reveals that, compared to the United States, the European Union imposes significantly stricter requirements on AI systems. The RU aims to uphold the principles of human rights, safety, and public interest protection, therefore obligating AI developers to ensure transparency, human oversight, and continuous system testing. Based on practical analysis, it is determined that AI can be applied in judicial processes as a supporting tool – for decision analysis, precedent identification, or the application of legal norms. The study also addresses the distribution of liability for damage caused by AI. Nevertheless, several key challenges are identified: first, the risk of bias – AI decisions rely on existing (and often biased) data, making pure objectivity unattainable; second, uncertainty in cases of legal gaps – it remains unclear how AI would respond to unprecedented legal situations, while autonomous algorithmic responses may lead to irrational errors from a human perspective; third, deepfakes pose a new threat to the reliability of evidence, thus requiring additional safeguards against these highly convincing falsified recordings. The study concludes that while AI may serve as a valuable tool in judicial proceedings, due to the risks it presents, it cannot operate independently – constant human oversight and clearly defined accountability are essential.